

กระบวนการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและ การทำงานในศตวรรษที่ 21 *

The Process of Homeschooling and Strengthen Life and Career Skills in the 21st Century.

น้ำผึ้ง มีศีล (Namphueng Meesil) **

นริสรา พึ่งโพสก (Narisara Peungposop) ***

ฐาศุภร์ จันประเสริฐ (Thasuk Junprasert) ****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ผ่านมุมมองของครอบครัวต้นแบบที่มีแนวปฏิบัติที่ดีจำนวน 9 ครอบครัวซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งพิจารณาจากผู้ปกครองที่ไม่เคยส่งบุตรเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นอันดับแรก โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เอกสารหลักฐาน เช่น แผนและแบบประเมินผลการจัดการศึกษา บันทึกข้อความในเฟสบุ๊ค เป็นต้น ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมและความสัมพันธ์ในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาข้อสรุปและตีความจากข้อมูลที่เกิดขึ้นจริง ผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองต้นแบบมีวิธีการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 สามารถจำแนกได้เป็น 6 ขั้นตอน คือ 1.) ศึกษาสภาพของผู้เรียนและความพร้อมของครอบครัว ประกอบด้วย การสังเกตผู้เรียนและการสร้างข้อตกลงร่วมกันในครอบครัว 2.) การวางแผนการจัดการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนการจดทะเบียนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและการวางแผนทางการจัดการศึกษา 3.) การค้นคว้าหาข้อมูล ประกอบด้วย การค้นหาจากสื่อและการค้นหาจากผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญ 4.) การดำเนินการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5.) การประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินภายในและการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

This article in partial fulfillment of the requirements for dissertation. The Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University.

** นิสิตระดับปริญญาเอก สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. E-mail : gearfang@gmail.com.
Doctoral Student at Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University.

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Asst. Prof. Dr., Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University.

**** อาจารย์ประจำ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Lecturer at Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University.

ประเมินภายนอกและ 6.) การปรับปรุงการเรียนรู้ ประกอบด้วยการสร้างข้อตกลงร่วมและการเชื่อมโยงต่อยอดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานมีความซับซ้อนในองค์ประกอบและเงื่อนไขที่แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว ชุมชนและบริบททางสังคม วัฒนธรรมที่รายล้อมอยู่รอบครอบครัว ผู้ปกครองจึงต้องเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนความซับซ้อนให้กลายมาเป็นปัจจัยผลักดันให้สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียนได้

คำสำคัญ : ทักษะชีวิตและการทำงาน,ศตวรรษที่ 21,การจัดการศึกษาโดยครอบครัว,กระบวนการจัดการศึกษา

Abstract

This research aims to understand the process of homeschooling and strengthen life and career skills in the 21st century. The qualitative research was conducted by interviewing 9 families with the best practices and full specifications meet the set criteria. This is considered by parents who have never sent their children to school. The research's tools were in-depth interviews, observation is not involved, documentation such as plans and evaluation forms for educational management, buzz messages in facebook. The researcher collected data by himself and observed the behavior and family relationships of the key informants. The data were analyzed by content analysis for conclusions and interpretation based on actual data. The study results revealed that parents have to master the method of homeschooling students the skills that make living and working in the 21st century. The process can be divided into six phases: 1.) Study of the students and the availability of family , consists of observing the students and the creation of a joint agreement of the family, 2.) Management planning study, includes a planned registration, education and family planning education management 3.) Search for learning process, includes search from the media and from the knowledge / expert 4.) The implementation of learning management, includes the creation and inspiration to children learning activities 5.) Evaluation includes an assessment of the internal and external evaluation and 6.) Improving the learning agreement includes the creation of links and further learning. This learning by strengthening family life and career skills in a complex composition and the different conditions in each family, community and social context that surrounded the family. Parents must learn to transform the complex into a catalyst to enhance life and career skills in the 21st century to the study.

Keywords: Life and career skills, 21st century, Homeschooling, Education Process.

บทนำ

แม้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะได้รับการยอมรับในทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติยังมีประเด็นที่มองต่างมุมกันระหว่างภาครัฐ ครอบครัวและบุคคลทั่วไปในสังคม คือ บรรทัดฐานที่ใช้ในการตัดสินมาตรฐานของคุณภาพในการจัดการศึกษาระหว่างแผนในระบบโรงเรียนและการศึกษาที่จัดโดยครอบครัวซึ่งผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดแผน เป้าหมาย กระบวนการและวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินผลและการเลื่อนระดับชั้นข้อสังเกตจากหลายฝ่ายในด้านการใช้ชีวิตของผู้เรียนที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่มักพบเจอกับกลุ่มบุคคลเดียวกันเป็นประจำ ซึ่งอาจส่งผลต่อการปรับตัว การอยู่ร่วมกับกลุ่มบุคคลอื่นในสังคมและการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว(สุวรรณี ยะหะกร และคณะ.2553, Hünkar Korkmaz ana Güler Duman. 2013) ยังมองว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวทำให้เด็กขาดความรู้ระเบียบวินัย จนทำให้เด็กแปลกแยก เข้ากับใครไม่ได้เพราะขาดทักษะทางสังคม

ทั้งนี้ความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวก็ไม่เคยหายไปจากสังคมโลกและสังคมไทย ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองรายใหม่ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้แก่บุตรหลาน จากผลการสำรวจออนไลน์พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองลังเลใจในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวคือ ไม่มั่นใจในศักยภาพของตนเอง ร้อยละ 30.7 และกลัวลูกไม่มีสังคม ร้อยละ 11.4 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความกังวลในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ซึ่งผู้ปกครองต้องทำหน้าที่สำคัญคือการสร้างสมรรถนะที่ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพในโลกยุคที่มีการเปลี่ยนผ่านทางความคิด เทคโนโลยีสารสนเทศและการจ้างงานนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นไป

ความตระหนักในการสร้างทักษะชีวิตและการทำงานให้แก่ผู้เรียนมิได้ปรากฏอยู่แต่เฉพาะในกลุ่มผู้เรียนที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวเท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) ซึ่งประกอบด้วยภาคีสมาชิกคือ บริษัทขนาดใหญ่ องค์กรวิชาชีพระดับประเทศและสำนักงานด้านการศึกษาของรัฐในสหรัฐอเมริกา ซึ่งต้องการผลักดันให้มีการปรับปรุงการสอนเพื่อเอื้อให้เกิดทักษะที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ความรู้และนวัตกรรม กรอบแนวคิดของการเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21 ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในระบบโรงเรียนในประเทศไทยทั้งในรูปแบบของการพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปตลอดจนการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ในช่วงเวลาที่เขียนบทความนี้ ยังไม่เคยมีการศึกษาในกลุ่มผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวซึ่งผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดแผนและกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าผู้ปกครองเหล่านี้มีกระบวนการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เป็นข้อกังขาและกังวลของผู้ปกครองรายใหม่ที่กำลังอยู่ในกระบวนการตัดสินใจที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัวและบุคคลทั่วไปในสังคมที่ต้องการทราบถึงกระบวนการในการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานของผู้เรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่21ผ่านมุมมองของครอบครัวต้นแบบที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่21

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ด้วยการพรรณนาและตีความข้อมูลในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (Case Study) มาใช้ในการศึกษาในกลุ่มผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวซึ่งมีลักษณะเฉพาะ โดยมีขอบเขตเจาะจงเลือกเฉพาะครอบครัวที่มีลักษณะมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ใช้เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Instrumental Case) มากกว่ามุ่งเน้นไปที่วิธีการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลของกรณีศึกษาเป็นหลักทั้งในเชิงกว้างและแคบ ทั้งนี้ได้กำหนดคุณสมบัติของกรณีศึกษาซึ่งเป็นครอบครัวที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) จากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่กรณีศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ โดยมีขอบเขตที่เฉพาะเจาะจง จึงให้ความสำคัญกับการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความลุ่มลึกในเรื่องที่ต้องการศึกษา (Informal rich case) โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 ครอบครัว จะต้องมีความสัมพันธ์ครบถ้วน คือ 1.) ผู้ปกครองจัดการศึกษาโดยครอบครัวมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือ 1 ช่วงชั้นการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผู้ปกครองที่ตระหนักรู้ถึงพัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการจัดการศึกษาของครอบครัวอย่างถ่องแท้ โดยจะพิจารณาจากผู้ปกครองที่ไม่เคยส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนเลย เป็นอันดับแรก 2.) ผู้ปกครองทำหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดู การจัดการเรียนรู้/อำนวยการให้เกิดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการศึกษาที่ออกแบบขึ้นเอง 3.) ผู้ปกครองเคยทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้แก่บุคคลทั่วไป เช่น การเขียนหนังสือหรือบทความ วิทยากร/กระบวนกร เป็นต้น 4.) บุตรหลานมีทักษะชีวิตและการทำงานโดยได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณะชนหรือได้รับการเสนอชื่อจากผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ซึ่งได้รับอนุญาตจากผู้สัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการจดบันทึกภาคสนามและทำการบันทึกเทป โดยผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคำถามตามแนวคิดและทฤษฎีที่ได้ทำการทบทวนไว้และออกแบบแนวคำถามเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) เพื่อให้สามารถค้นพบทั้งประเด็นหลักที่ต้องการและเปิดโอกาสให้ได้รับข้อมูลใหม่ๆ ที่อยู่นอกเหนือประเด็นที่ต้องการ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ปกครองและผู้เรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ของแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้กับผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในปีแรกๆเพื่อปรับแนวการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงและขออนุมัติเพื่อพิจารณาจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นหลัก ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร คือ แผนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และบันทึกการจัดการศึกษาโดยครอบครัวซึ่งมีการเผยแพร่ทางออนไลน์หรือเฟสบุ๊ค ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาแบบเฉพาะกรณีมีความน่าเชื่อถือ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีขั้นตอนในการจัดการศึกษาสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 6 ขั้นตอนสำคัญคือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพของผู้เรียนและความพร้อมของครอบครัว การจัดการศึกษาโดยครอบครัวมุ่งเน้นการออกแบบหลักสูตรหรือการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียนแม้ว่าจะมีบุตรในครอบครัวหลายคน ผู้ปกครองจะมุ่งเน้นการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อตอบสนองศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคลภายใต้สภาวะเงื่อนไขและการมีส่วนร่วมของทุกคนในครอบครัว โดยมีขั้นตอนย่อย คือ

1.1) การสังเกตผู้เรียน ผู้ปกครองที่ทำหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาจะสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้เรียนได้เมื่อทำการสังเกตผู้เรียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการตามวัยของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างศักยภาพที่โดดเด่นของผู้เรียนหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามวัยทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ/อารมณ์ สังคม สติปัญญาและจิตวิญญาณ นอกจากนี้แล้วผู้ปกครองยังสังเกตว่าบุตรของตนมีความชอบหรือความถนัดในการเรียนรู้หรือทำกิจกรรมประเภทใด เพื่อใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นและใส่ใจในการเรียนรู้นั้น ในครอบครัวที่มีบุตรหลายคน การสังเกตความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคลแบบไม่เหมารวม (Stereotype) ทำให้สามารถสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้เรียนได้ตรงตามศักยภาพ

1.2) การสร้างข้อตกลงร่วมกันในครอบครัว การไม่ส่งลูกไปโรงเรียนและจัดการศึกษาขึ้นที่บ้านย่อมส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของคนในครอบครัวที่ต้องมีการกำหนดผู้ทำหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาซึ่งอาจเป็นพ่อหรือแม่ที่สามารถทุ่มเทหรือจัดสรรเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้แก่บุตรได้โดยไม่ติดกรอบของงานประจำ ทั้งนี้การเรียนรู้แบบครอบครัวมักเป็นการเรียนรู้ได้ในทุกที่และทุกเวลา

ขั้นที่ 2 การวางแผนการจัดการศึกษา กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่บุตรของตนเองได้ ดังนั้นผู้ปกครองจึงมีการวางแผนในการจัดการศึกษาทั้งในเรื่องการจัดทะเบียนการจัดการศึกษาและแนวทางที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

2.1) การจดทะเบียนจัดการศึกษาโดยครอบครัว สามารถกระทำได้ 3 ช่องทางหลัก คือ การจดทะเบียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาหรือสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในพื้นที่ตามสำเนาทะเบียนบ้านของผู้เรียน การจดทะเบียนกับโรงเรียนที่อนุญาตให้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ทั้งนี้ผู้ปกครองต้อง

ทำตามเงื่อนไขที่โรงเรียนระบุ เช่น การเข้าเรียนในห้องเรียนตามจำนวนวันที่โรงเรียนกำหนดหรือการทำข้อสอบเพื่อประเมินผลตามเกณฑ์ของโรงเรียน และการจดทะเบียนเรียนกับสถาบันการศึกษาทางไกลในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งผู้ที่สำเร็จการศึกษาต้องผ่านการทำข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน

2.2) แนวทางการจัดการเรียนรู้ ผู้ปกครองมีแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของบุตรเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในเรื่องที่ตัวเองสนใจ การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ไปกับการเรียนรู้อื่นๆ 8 กลุ่มวิชาเพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานการเรียนรู้เมื่อต้องมีการสอบแข่งขันหรือวัดผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน ทั้งนี้การเรียนรู้ที่จัดโดยครอบครัวมีการบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันจึงทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกแปลกแยกระหว่างวิถีชีวิตและการศึกษาเพื่อการมีชีวิตที่ดี

ขั้นที่ 3 การแสวงหาข้อมูลในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ผู้ปกครองมักค้นหาความรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ทั้งจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และอินเทอร์เน็ต โดยการย่อโลกของความรู้มาสู่ครอบครัว ในขณะที่เดียวกันเมื่อต้องการค้นหากิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องผ่านการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ผู้ปกครองจะแสวงหาผู้สอนที่เป็นปราชญ์ในเรื่องเฉพาะนั้นให้ถ่ายทอดความรู้สู่บุตรของตน โดยมีภาคีเครือข่ายผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นผู้ให้คำแนะนำและชี้แนะ

ขั้นที่ 4 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ ผู้ปกครองมีกระบวนการในการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่เสมอ โดยการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างแก่บุตรและการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในบ้าน เช่น การมีห้องสมุดในบ้าน การมีสื่ออุปกรณ์ในการเรียนรู้ไว้ในบ้าน เป็นต้น ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้ปกครองมีแนวทางการจัดกิจกรรมที่เน้นประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

การเรียนรู้จากการเล่น ทั้งนี้การเล่นของเด็กในระดับปฐมวัยเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยเสริมสร้างจินตนาการและทักษะทางสังคมอื่นๆให้แก่ผู้เรียนรวมทั้งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ทักษะต่างๆวัยที่เพิ่มมากขึ้น

การเรียนรู้จากตัวแบบ พ่อแม่และบุคคลที่ใกล้ชิดของผู้เรียนมักเป็นบุคคลสำคัญที่ผู้เรียนเลียนแบบการกระทำหรือพฤติกรรม เมื่อผู้เรียนมีอายุมากขึ้นการเลียนแบบพฤติกรรมจะขยายมายังบุคคลที่เป็นต้นแบบที่ผู้เรียนเกิดความประทับใจ ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 จึงต้องแสวงหาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะทางให้แก่ผู้เรียน

การเรียนรู้จากงานอาชีพของผู้ปกครอง การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในงานอาชีพของครอบครัวหรือการสร้างอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนมีรายได้ในระหว่างที่เรียนรู้อยู่ในครอบครัวช่วยเสริมสร้างความคิดริเริ่มและการสร้างผลผลิตตลอดจนความรับผิดชอบและการปูพื้นฐานด้านอาชีพให้แก่บุตร

การเรียนรู้จากการทำงานบ้าน เป้าหมายของการเรียนรู้ที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์คือการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองและพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยลง ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีครอบครัวเป็นฐานในการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตัวเอง การช่วยเหลือและทำงานบ้านถือเป็นกิจวัตรที่ผู้เรียนต้องทำเป็นประจำทุกวันก่อนเริ่มการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ ทั้งนี้งานบ้านยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสามารถ

ควบคุมและกำกับตนเองให้สามารถทำงานจนสำเร็จ โดยมีผู้ปกครองคอยช่วยกำกับในเรื่องของความปรารถนาและตรวจสอบคุณภาพของงานเพื่อการปรับปรุงแก้ไขและการกำกับตัวเองของผู้เรียนในการทำงานครั้งต่อไป

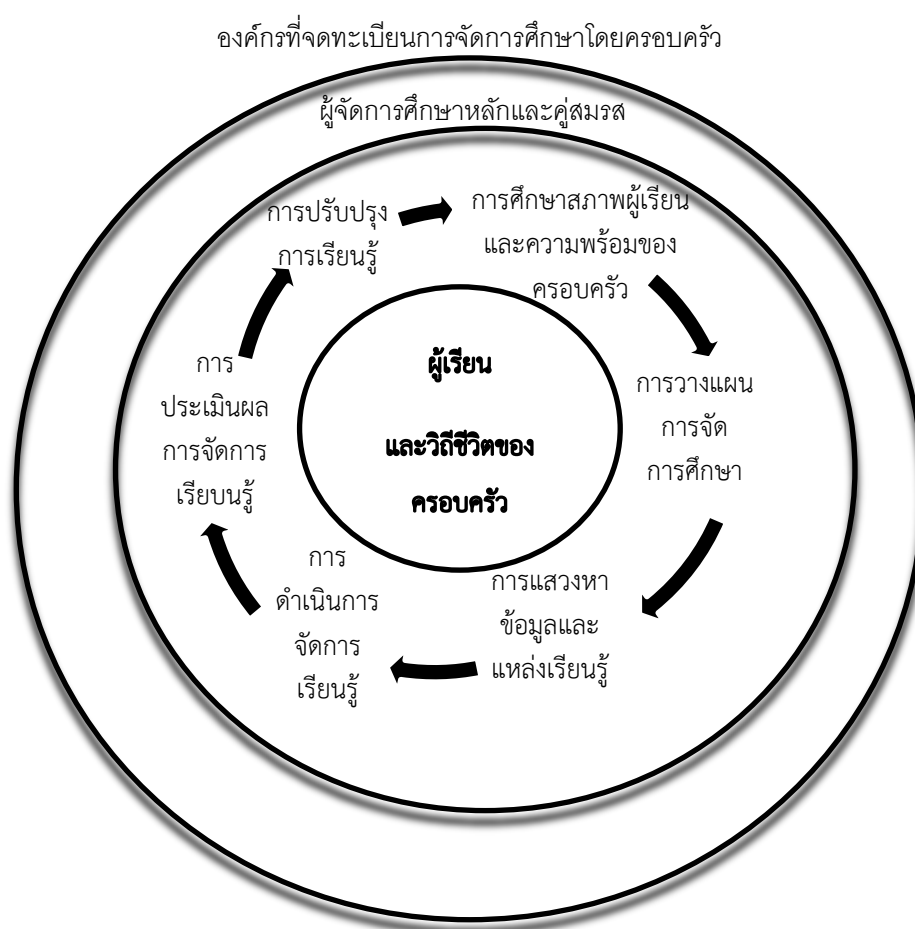
การเรียนรู้ในสถานที่และสถานการณ์จริง ผู้ปกครองที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มักพาบุตรไปท่องเที่ยวและเรียนรู้ในสถานที่ต่างๆทั้งในและต่างประเทศเพื่อให้บุตรพบเห็นความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม เรียนรู้การเอาตัวรอด การแก้ไขปัญหาและการปรับตัวในสถานการณ์จริง

การเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีกระบวนการในการนำพาผู้เรียนไปเรียนรู้ในเรื่องราวที่หลากหลายเพื่อสะสมเป็นคลังความรู้ ซึ่งผู้เรียนสามารถคัดสรรกิจกรรมที่ตนเองชอบและสนใจในการเรียนรู้ จนทำให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้และสามารถดำรงการเรียนรู้นั้นได้จนเกิดความเชี่ยวชาญและทักษะในการลงมือทำงานสำเร็จ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องบันทึกประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ในรูปแบบของภาพวาด ตัวอักษรและร่องรอยหรือผลงานจากการเรียนรู้และการสะท้อนกลับผลการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองทราบด้วยการสื่อสารกันภายในครอบครัว ทั้งนี้ผู้ปกครองจะใช้วิธีการสังเกต การสอบถามเพื่อประเมินผลการเรียนรู้และผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เรียน และการประเมินผลการเรียนรู้จากบุคคลที่เกี่ยวข้องตามสถานสภาพที่เกิดขึ้นจริงและจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่จดทะเบียนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวร่วมด้วย

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงการเรียนรู้ การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและสมาชิกในครอบครัวเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ในรอบถัดไปถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านการเขียนแผนที่แสดงเป้าหมาย กระบวนการและวิธีประเมินผลการเรียนรู้ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ครอบครัวได้ให้ไว้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้การปรับปรุงการเรียนรู้ของครอบครัวก็มีความเชื่อมโยงและต่อยอดจากกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของครอบครัวและงานอาชีพของผู้ปกครอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่าผู้ปกครองต้นแบบมีวิธีการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 สามารถจำแนกได้เป็น 6 ขั้นตอน คือ 1.) ศึกษาสภาพของผู้เรียนและความพร้อมของครอบครัว ประกอบด้วย การสังเกตผู้เรียนและการสร้างข้อตกลงร่วมกันในครอบครัว 2.) การวางแผนการจัดการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนการจัดทะเบียนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและการวางแผนทางการจัดการศึกษา 3.) การค้นคว้าหาข้อมูล ประกอบด้วย การค้นหาจากสื่อและการค้นหาจากผู้รู้ 4.) การดำเนินการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5.) การประเมินผล ทั้งจากการประเมินภายในและการประเมินภายนอก 6.) การปรับปรุงการเรียนรู้ ประกอบด้วย การสร้างข้อตกลงร่วมและการเชื่อมโยงต่อยอดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ทั้งนี้ขั้นตอนในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับวงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือวงจรควบคุมคุณภาพ PDCA ซึ่งเป็นคำย่อของ Plan-Do-Check-Act หรือ การวางแผน – การปฏิบัติ – การตรวจสอบ – การปรับปรุง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan-P) คือ การศึกษาศาสนาของผู้เรียนและความพร้อมของครอบครัว การวางแผนการจัดการศึกษา และการค้นคว้าหาข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do-D) คือ การดำเนินการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check – C) คือ การประเมินผล ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง (ACT – A) คือ การปรับปรุงการเรียนรู้ ซึ่งวงจรดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ประสบความสำเร็จได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขและบริบทของแต่ละครอบครัวที่แตกต่างกันจึงต้องมีการปรับปรุงวงจรคุณภาพให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และเงื่อนไขของแต่ละครอบครัวซึ่งมีความซับซ้อนมีระบบต่างๆที่เกี่ยวข้องจำนวนมากทั้งจากภายในหน่วยย่อยคือ บุคคลในครอบครัวเอง ระบบของชุมชน สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งผู้ปกครองจะพบเห็นการผุดบังเกิด (Emerge) ของปัจจัยที่จะสามารถผลักดันให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนจากประสบการณ์ในการรับรู้ (Reception) การเข้าใจ (Comprehension) และการปรับเปลี่ยน (Transformation) คือการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด (Conceptualization) การให้คุณค่า (Value) และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือทำ (Learning by doing) ไปพร้อมกับบุตรนั่นเอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 นำไปสู่ข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

1.1 จากข้อค้นพบที่ว่า จุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ผู้ปกครองสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน คือ การสังเกตผู้เรียนตามสภาพจริง โดยปราศจากอคติและความรัก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมากสำหรับผู้ปกครองรายใหม่ จึงควรมีการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการสังเกตผู้เรียนเพื่อการแก้แบบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ปกครองที่ต้องการจัดการศึกษาโดยครอบครัวรายใหม่ผ่านสื่อต่างๆ

1.2 จากข้อค้นพบที่ว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ผู้ปกครองในแต่ละครอบครัวมักมีเทคนิคในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามสภาพของครอบครัวและผู้เรียนแต่ละคน จึงควรมีการแบ่งปันประสบการณ์ในด้านเทคนิคในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้ปกครองรายใหม่ที่สนใจการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและผู้สนใจทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 จากข้อค้นพบที่ว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีวิธีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย แตกต่างกันไปตามสภาพของผู้เรียน ความพร้อมของครอบครัวและบริบทแวดล้อมในชุมชน จึงควรมีการปรับปรุงแนวทางการประเมินและติดตามผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวตามสภาพที่เกิดขึ้นจริงแทนการประเมินผลเฉพาะด้านองค์ความรู้ตามกลุ่มสาระวิชา

2.2 จากข้อค้นพบที่ว่า สภาพะของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีความซับซ้อนภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก จึงควรมีปรับปรุงกฎกระทรวงและแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนภายใต้ความซับซ้อนเพื่อแปรเปลี่ยนให้หน่วยงานที่จดทะเบียนให้เป็นปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวประสบความสำเร็จ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การทำวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่ขั้นตอนการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวเพียงด้านเดียว การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาในเชิงลึกถึงกระบวนการในการเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 แบบรวมในกลุ่มผู้เรียนที่ผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

3.2 การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการอธิบายผลการศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ในกลุ่มผู้ปกครองที่จัดเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 การศึกษาในครั้งต่อไปจึงควรทำการศึกษาในแง่ของการประเมินผลและการบริหารจัดการการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและถอดบทเรียนของความสำเร็จจากกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในวัยทำงาน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์.(2547).*การวิเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทย*.

วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

นุชสีร์ ไคน์หล่อ. (2545). *การพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของการจัด*

การศึกษาโดยครอบครัว. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การวิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ยุทธชัย เณลิมชัยและคณะ. (2543). *รายงานการศึกษาวิจัย “รูปแบบและพัฒนาการจัดการศึกษาโดย*

ครอบครัวในสังคมไทย”. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานปฏิบัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ.

วิภาพรรณ พินลา. (2559). “กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษา เพื่อปลูกฝัง

จริยธรรมในผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21.” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal,

Silpakoen University ปีที่ 9, ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม- เมษายน 2559) : 1430-1442.

_____. (2559). “กระบวนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal,

Silpakoen University ปีที่ 9, ฉบับที่ 2 (เดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2559) : 1140-1157.

วินรัตน์ สุทธิ, ยური ผลพันธ์, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, อิศักดี อุณารมณเลิศ. (2559). “โมเดลเชิงสาเหตุที่

ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร.” วารสารวิชาการ

Veridian E-Journal, Silpakoen University ปีที่ 9, ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม- เมษายน 2559) :

1416-1429.

สุวรรณี ยะหะกร และคณะ.(2553). รายงานการวิจัย “การพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยครอบครัวสำหรับ

เด็กในช่วงชั้นที่ 1 และ 2”. นนทบุรี : สุโขทัยธรรมาธิราช.

สมจิตร ยิงยงดำรงฤทธิ์. (2551). *การจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวตาม*

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. ปริญญาโท กศ. ด.(การศึกษาผู้ใหญ่).กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). *รายงานการวิจัย สภาพการณ์และฐานข้อมูลการจัดการศึกษาโดย*

ครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.

_____. (2549). *คู่มือครอบครัว ก้าวแรกสู่บ้านเรียน : หลักคิดและกระบวนการเข้าสู่การศึกษาโดย*

ครอบครัว. กรุงเทพฯ : พรทิพกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *การติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว*.

กรุงเทพ ฯ : สำนักงาน.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2559). ที่มา <http://homeschool.innoobec.com/> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559.

ภาษาต่างประเทศ

- Hünkar Korkmaz, Güler Duman. (2013). *Public understanding about homeschooling: A preliminary study*. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 16 (2014), 3891 – 3897.
- Partnership for 21st Century Skills (2007). *Beyond the three Rs: Voter attitudes toward 21st Century Skills*. Tucson, AR: Author.
- _____. (2008). *21st century skills, education & competitiveness*. Tucson, AR: Author.
- Vender, J.C. (2004). *Geography in Homeschool America: Status and Opportunities*. Denver, Colorado, Penn State University.